

INARCRU III
ราชภัฏวิจัย ครั้งที่ 3

รวมบทความวิจัย (Proceeding) เล่ม 2 ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ

“ราชภัฏวิจัย ครั้งที่ 3”

“ สหวิทยาการ งานวิจัย และนวัตกรรมอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นไทย ก้าวไกลสู่อาเซียน ”

(International Academic & Research Conference of Rajabhat University : INARCRU III)

วันที่ 20 - 22 พฤษภาคม 2558

ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

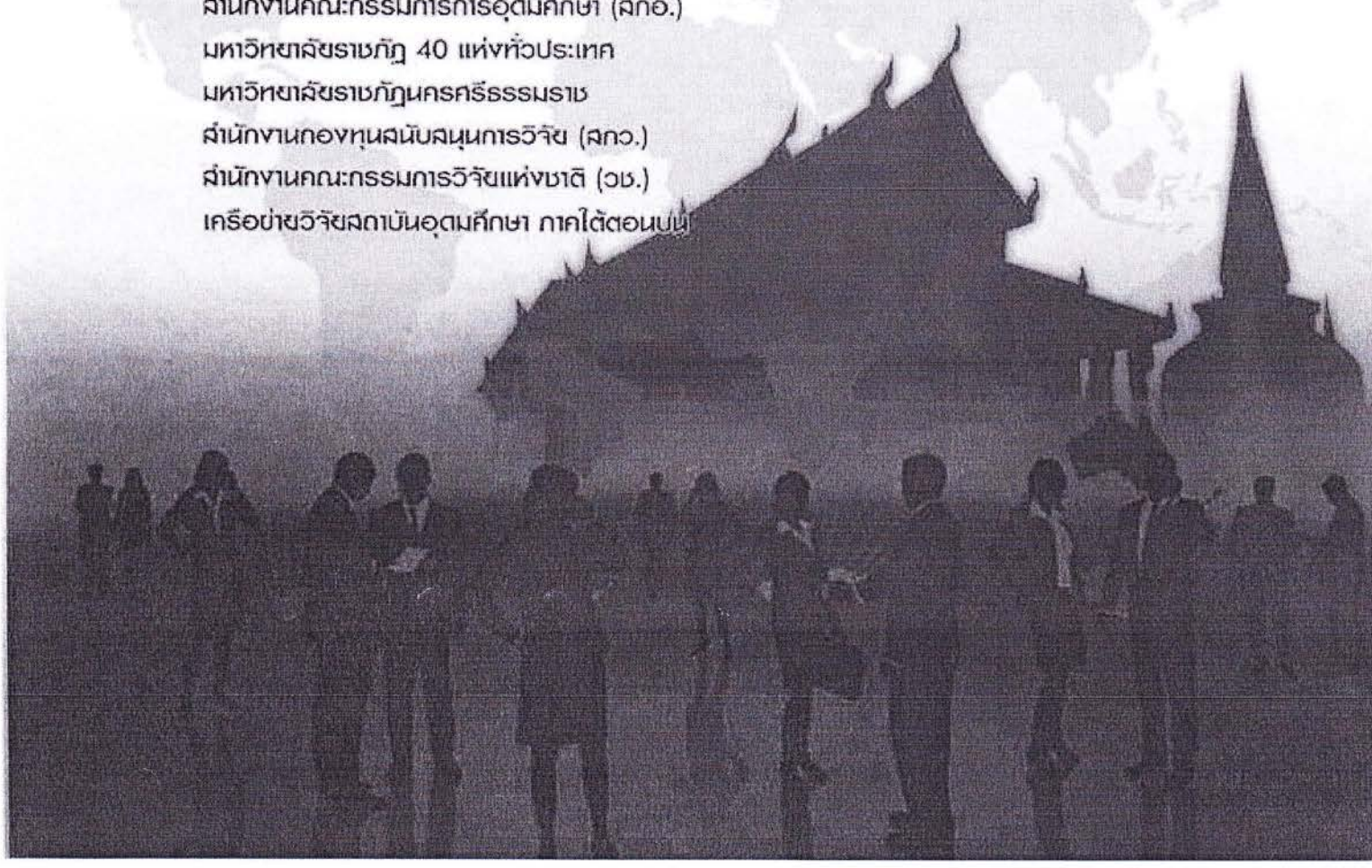
มหาวิทยาลัยราชภัฏ 40 แห่งทั่วประเทศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ตอนบน

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ
จากการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์

กนิฐา แสงกระจ่าง*

อัคกะบัทธาน ปาทาน**

สุวิมล พันธุ์โต***

ชุติมา พุฒอ่อน อัมพวรรณ****

พัชรินทร์ สัตยะโส*****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาบริบทการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ และ 2) เพื่อพัฒนาแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ ประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ จำนวน 3 คน กลุ่มสังเคราะห์รูปแบบ ประกอบด้วย ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พัฒนาการประจำตำบล กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 100 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลบริบท ประชาชนในพื้นที่เกิดภัยพิบัติ จำนวน 806 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามการศึกษาระบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ แบบสอบถามรูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ และแบบประเมินรูปแบบ การบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า จังหวัดเพชรบูรณ์มีสภาพภูมิศาสตร์เป็นภูเขา มีป่าไม่มากกว่า ร้อยละ 30 ของพื้นที่ ประกอบกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันจึงก่อให้เกิดภัยพิบัติและสถานการณ์ฉุกเฉินต่างๆ พบว่าภัยพิบัติทางธรรมชาติในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีความรุนแรงและก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับประชาชน ได้แก่ อุทกภัยและดินถล่ม ภัยแล้ง และ ภัยหนาว และไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม แต่บรรจุในแผนแม่บทกรมป้องกันและบรรเทาภัย ของกระทรวงมหาดไทย

2. ผลการพัฒนาแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ ขั้นการป้องกันและบรรเทาภัย ขั้นเตรียมการ และขั้นตอนสนองและฟื้นฟู จากที่คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลกับเครือข่ายภาคีที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ส่งผลให้กระบวนการดำเนินงานวิจัย มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่าง คณะผู้วิจัย ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานทั้งกระบวนการ ดังนี้ 1) ขั้นการป้องกันและบรรเทาภัย เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการวางแผนร่วมกับชุมชน รวมถึงการเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อร่วมดำเนินการวิจัยกับทีมวิจัย 2) ขั้นเตรียมการ เป็นขั้นตอนการดำเนินการวิจัยภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาระบบชุมชน เขตจังหวัดเพชรบูรณ์ เริ่มตั้งแต่ การป้องกัน การเตรียมความพร้อมคนให้พร้อมรับมือ แต่ทั้งหมดนี้ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1. ระดับตัวบุคคล 2. ระดับพื้นที่ 3. ระดับจังหวัด ดังนี้ ระดับตัวบุคคล คือ การเปลี่ยนวิธีเตรียมคนให้ตระหนัก และพร้อมที่จะดูแลตนเองได้เมื่อเกิดภัยพิบัติ ระดับพื้นที่ คือ การที่ชุมชนและท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์มีบทบาทหลักในการพูดคุย ร่วมกันทำแผนป้องกัน เพื่อให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง หากชุมชนเฝ้าระวังคอยความช่วยเหลือที่ส่งลงมาจะทำให้ชุมชนอ่อนแอลง ระดับจังหวัด จำเป็นต้องมีแผนป้องกันภัยพิบัติ รวมถึง การจัดการภัยพิบัติในระยะยาว ต้องทำทั้งระบบทั้งอุทกภัยและดินถล่ม ภัยแล้ง และ ภัยหนาว ของจังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดข้างเคียง 3) ขั้นตอนสนองและฟื้นฟู เป็นขั้นตอนดำเนินการที่มุ่งหวังให้เกิด

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ “ราชภัฏวิจัย ครั้งที่ 3”

การขยายผลองค์ความรู้ที่ได้ เพื่อสร้างความยั่งยืนในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในอนาคต ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้กระทำกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประเมินการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความเหมาะสมของแนวคิดภาพรวม และความเหมาะสมของแนวคิดของกระบวนการ ทั้งหมด 2 ด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.36 สรุปได้ว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปใช้งานได้

คำสำคัญ: ภัยพิบัติ, การมีส่วนร่วม

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

*** อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ

**** เจ้าหน้าที่คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศของโลก รวมทั้งประเทศไทย ปรากฏการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติได้เกิดขึ้นบ่อยมากขึ้นกว่าในอดีตซึ่งก็เป็นผลมาจากกิจกรรมของมนุษย์ที่ได้กระทำต่อสิ่งแวดล้อมนั่นเอง ปัจจุบันภาคเหนือตอนล่าง โดยเฉพาะจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีความเสี่ยงต่อน้ำท่วมในฤดูฝน ซึ่งนับวันก็จะทวีความรุนแรงและขยายขอบเขตมากขึ้น ในขณะที่ปัญหาน้ำท่วมได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคม ทำให้เกิดความเสียหายในหลาย ๆ ด้าน เช่น สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ภาคเกษตรกรรม โดยจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศที่ได้รับผลกระทบนับตั้งแต่เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2544 ซึ่งความเสียหายที่เกิดจากภัยพิบัติเหล่านี้จะมีผลลดคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งก็หมายถึงรวมความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติด้วยเช่นกัน

จังหวัดเพชรบูรณ์อยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ลักษณะทางกายภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่มแบบท้องกระทะ ประกอบด้วยเนินเขา ป่า และที่ราบเป็นตอน ๆ สลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากเหนือลงไปได้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูงตอนกลางเป็นพื้นที่ราบและมีเทือกเขานาบกั้นไปทั้งสองข้างมีลักษณะเป็นรูปเกือกม้า อยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักไหลผ่าน จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้รับภัยพิบัติจาก ภาวะน้ำหลาก เป็นประจำทุกปี บางปีถึงขั้นทำความเสียหายแก่ชีวิตคน สัตว์เลี้ยง ไร่นา และบ้านเรือนเป็นจำนวนมาก (หน่วยบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดเพชรบูรณ์, 2554)

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมของชุมชนให้เข้มแข็งจึงเป็นสิ่งสำคัญในการรับมือภัยพิบัติในอนาคต หากมีการวางระบบการบริหารจัดการที่ดี ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมก่อนเกิดเหตุการณ์ และการฟื้นฟูบำบัดเมื่อเกิดเหตุการณ์จะสามารถช่วยลดความสูญเสียและผลกระทบได้อย่างมาก เพราะเกิดอุทกภัยบ่อย ทำให้เกิดความเสียหาย ไม่มีมาตรการป้องกันหรือบรรเทาภัยที่ดี การศึกษานี้จึงเห็นว่าหากได้มีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทาง

ธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะทำให้ภัยพิบัติทางธรรมชาติลดลง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบริบทการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

ขอบเขตการวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษครั้งนี้กำหนดพื้นที่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย ดังนี้ อำเภอเมือง (ตำบลตะเภา เบาะ ตำบลบ้านโคก ตำบลป่าเลา ตำบลท่าพล และตำบลวังชมพู) อำเภอชนแดน (ตำบลชนแดน ตำบลคงขุย ตำบลท่าข้าม ตำบลพุทธบาท ตำบลตะกุดไร และตำบลศาลาลาย) อำเภอหล่มสัก (ตำบลน้ำก้อ ตำบลน้ำซุ่น ตำบลบึงน้ำเต้า ตำบลนาซ่า ตำบลบ้านเนิน ตำบลศิลา และตำบลวังบาล) อำเภอศรีเทพ (ตำบลศรีเทพ และตำบลบ่อไทย) อำเภอวังสามหมอ (ตำบลหนองแวง และตำบลสระแก้ว) อำเภอน้ำหนาว (ตำบลหลักด่าน) อำเภอวังโป่ง (ตำบลชัยเปิบ) และอำเภอเขาค้อ (ตำบลเขาค้อ และตำบลริมสีม่วง)

ดำเนินการคัดเลือกชุมชนที่ประสบภัยพิบัติ เพื่อเข้าร่วมงานวิจัยจากจำนวนหมู่บ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด โดยการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายจากประชากรที่เข้าร่วมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม รายละเอียดดังนี้

1.1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบจำนวน 3 คน

1.2) กลุ่มสังเคราะห์รูปแบบ ประกอบด้วย ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พัฒนาการประจำตำบล กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 100 คน

1.3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลบริบท ประชาชนในพื้นที่เกิดภัยพิบัติ จำนวน 806 คน

2) เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1) แบบประเมินแบบสอบถามเพื่อหาคุณภาพเครื่องมือ

2.2) แบบสอบถามการศึกษาบริบทการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

2.3) แบบสอบถามรูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ส่งแบบสอบถามให้ผู้ใช้งานจำนวน 40 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

2) หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการหาค่าความสอดคล้องภายในของข้อคำถาม รายข้อ (Internal Consistency) และค่าค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ผู้วิจัยจะนำเสนอแบบสอบถามไปทดสอบก่อน (Pre-test) กับกลุ่มประชากรตัวอย่างคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการเก็บจริงจำนวน 40 คน

3) นำผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นมาปรับปรุงข้อคำถาม และจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลการศึกษาบริบทด้านการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

2) ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลการพัฒนารูปแบบ นำมาวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยเลขคณิตและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานนำเสนอในรูปแบบตารางและแปลผลด้วยการบรรยาย

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1.1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

1.2) สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 2 ขั้นภูมิหลัง/ระดมสมอง

1.3) รวบรวมข้อมูลบริบทการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

1.4) สรุปผลข้อมูลบริบทการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

ระยะที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

1.5) สร้างเครื่องมือในการสังเคราะห์รูปแบบ

1.6) การสังเคราะห์ข้อมูลกับเครือข่ายภาคีที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1.6.1) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิด ในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ

1.6.2) สรุปผลการสังเคราะห์

รูปแบบ

1.7) สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการการศึกษาบริบทเบื้องต้น เป็นการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และงานวิจัยต่าง ๆ จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีข้อค้นพบของงานวิจัย นำเสนอตามลำดับได้ดังต่อไปนี้

1) ผลการศึกษาบริบทการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

1.1) บริบทภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดเพชรบูรณ์ คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์และสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดเพชรบูรณ์ พื้นที่ประกอบด้วย 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง (ตำบลตะแบะ ตำบลบ้านโคก ตำบลป่า

เลา ตำบลท่าพล และตำบลวังชมพู) อำเภอชนแดน (ตำบลชนแดน ตำบลคงขุย ตำบลท่าข้าม ตำบลพุทธบาท ตำบลตะกุดไร และตำบลศาลาลาย) อำเภอหล่มสัก (ตำบลน้ำก้อ ตำบลน้ำขุ่น ตำบลบึงน้ำเต้า ตำบลนาข่า ตำบลบ้านเนิน ตำบลศิลา และตำบลวังบาล) อำเภอศรีเทพ (ตำบลศรีเทพ และตำบลบ่อไทย) อำเภอวังสามพัน (ตำบลหนองแจ้ง และตำบลสระแก้ว) อำเภอน้ำหนาว (ตำบลหลักด่าน) อำเภอวังโป่ง (ตำบลขับเปิบ) และอำเภอเขาค้อ (ตำบลเขาค้อ และตำบลริมสีมวัง) จังหวัดเพชรบูรณ์มีสภาพภูมิศาสตร์เป็นภูเขา มีป่าไม้มากกว่าร้อยละ 30 ของพื้นที่ ประกอบกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน จึงก่อให้เกิดภัยพิบัติและสถานการณ์ฉุกเฉินต่างๆ พบว่าพิบัติภัยทางธรรมชาติในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีความรุนแรงและก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับประชาชน ได้แก่

1.1.1) อุทกภัยและดินถล่ม จากสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขา จังหวัดเพชรบูรณ์จึงมีความเสี่ยงจากอุทกภัยที่เกิดจากน้ำป่าไหลหลาก น้ำล้นตลิ่ง และเสี่ยงจากดินโคลนถล่ม จากข้อมูลของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พบว่าความรุนแรงของพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยและดินโคลนถล่มของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีความรุนแรงระดับ 3 จำนวน 87 หมู่บ้าน ระดับ 2 จำนวน 313 หมู่บ้าน และระดับ 1 จำนวน 77 หมู่บ้าน รวม 477 หมู่บ้าน

1.1.2) ภัยแล้ง จากการสำรวจพื้นที่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าพื้นที่ที่คาดว่าจะประสบกับภัยแล้ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ประจำปี 2558 มีทั้ง 11 อำเภอ จำนวนครัวเรือนในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ประสบภัยแล้งมีจำนวน 137,373 ครัวเรือน ใน 920 หมู่บ้าน (หมู่บ้านที่แล้งซ้ำซากจำนวน 362 หมู่บ้าน) ประชากร 466,740 คน พื้นที่การเกษตรที่มีผลกระทบจากภัยแล้งทั้งจังหวัดมีถึง 740,001 ไร่ อำเภอวิเชียรบุรีมีครัวเรือนที่ประสบภัยแล้งมากที่สุด จำนวน 30,908 ครัวเรือน ประชากร 113,898 คน มีหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งซ้ำซากถึง 87 หมู่บ้าน ขณะที่อำเภอหล่มเก่ามีครัวเรือนที่ประสบภัยแล้งน้อยที่สุดจำนวน 3,057 ครัวเรือน ประชากร 10,775 คน ที่อำเภอชนแดนมีพื้นที่การเกษตรที่ประสบกับภัยแล้งมากที่สุด จำนวน 179,059 ไร่

1.1.3) ภัยหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ มีพื้นที่ประสบกับภัยหนาวที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน พื้นที่ทางการเกษตร ประมงและปศุสัตว์ของราษฎร ในเขตพื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอน้ำหนาว กับ อำเภอเขาค้อ

2) ผลการพัฒนารูปแบบบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้วิจัยได้กระทำกับกลุ่มประชาชน ประกอบด้วย ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พัฒนาการประจำตำบล กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 100 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น โดยผู้วิจัยได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวคิด ในเรื่อง การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ สรุปได้ดังนี้

2.1) ผลการสังเคราะห์ข้อมูลกับเครือข่ายภาคีที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติส่งผลให้กระบวนการดำเนินงานวิจัย มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่าง คณะผู้วิจัย ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานทั้งกระบวนการ ดังนี้

ขั้นการป้องกันและบรรเทาภัย

เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหา

การกำหนดเป้าหมาย และการวางแผนร่วมกับชุมชน รวมถึงการเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อร่วมดำเนินการวิจัยกับทีมวิจัย

ขั้นเตรียมการ

เป็นขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาบริบทชุมชน เขตจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอชนแดน อำเภอน้ำหนาว อำเภอศรีเทพ อำเภอวังสามพัน อำเภอน้ำหนาว อำเภอหล่มสัก และอำเภอเขาค้อ

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ร่วมประชุมระดมสมอง กับเครือข่ายภาคีที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง “การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ จังหวัดเพชรบูรณ์” เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในการจัดการปัญหามิบัติที่ดี จะต้องเริ่มตั้งแต่ การป้องกัน การเตรียมซักซ้อมคนให้

พร้อมรับมือ แต่ทั้งหมดนี้ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1. ระดับตัวบุคคล 2. ระดับพื้นที่ 3. ระดับจังหวัด ดังนี้

ระดับตัวบุคคล คือ การเปลี่ยนวิธีเตรียมคนให้ตระหนัก และพร้อมที่จะดูแลตนเองได้เมื่อเกิดภัยพิบัติ

ระดับพื้นที่ คือ การที่ชุมชนและท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์มีบทบาทหลักในการพูดคุย ร่วมกันทำแผนป้องกัน เพื่อให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง หากชุมชนเฝ้าแต่รอคอยความช่วยเหลือที่ส่งลงมาจะทำให้ชุมชนอ่อนแอลง

ระดับจังหวัด จำเป็นต้องมีแผนป้องกันภัยพิบัติ รวมถึง การจัดการภัยพิบัติในระยะยาว ต้องทำทั้งระบบทั้งอุทกภัยและดินถล่ม ภัยแล้ง และ ภัยหนาว ของจังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดข้างเคียง

ขั้นตอนสนองและฟื้นฟู

เป็นขั้นตอนดำเนินการที่มุ่งหวังให้เกิดการขยายผลองค์ความรู้ที่ได้ เพื่อสร้างความยั่งยืนในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในอนาคต ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัย

2.2) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้วิจัยได้กระทำกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความเหมาะสมของแนวคิดภาพรวม และความเหมาะสมของแนวคิดของกระบวนการ การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบ ใช้ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งหมด 2 ด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมากทุกด้าน โดยด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดที่สังเคราะห์ขึ้นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.36

สรุปได้ว่าผลการประเมินรูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากสามารถนำไปใช้งานได้

อภิปรายผล/วิจารณ์

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการการศึกษาบริบทเบื้องต้น เป็นการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และงานวิจัยต่าง ๆ หลังจากนั้นได้เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทจากพื้นที่ ประกอบด้วย 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง (ตำบลตะแบะ ตำบลบ้านโตก ตำบลป่าเลา ตำบลท่าพล และตำบลวังชมพู) อำเภอชนแดน (ตำบลชนแดน ตำบลงาช้าง ตำบลท่าข้าม ตำบลพุทธบาท ตำบลตะกุดไร และตำบลศาลาลาย) อำเภอหล่มสัก (ตำบลน้ำก้อ ตำบลน้ำซุน ตำบลบึงน้ำเต้า ตำบลนาข่า ตำบลบ้านเนิน ตำบลศิลา และตำบลวังบาล) อำเภอศรีเทพ (ตำบลศรีเทพ และตำบลบ่อไทย) อำเภอวังสามพัน (ตำบลหนองแจง และตำบลสระแก้ว) อำเภอน้ำหนาว (ตำบลหลักด่าน) อำเภอวังโป่ง (ตำบลชัยเปิบ) และอำเภอเขาค้อ (ตำบลเขาค้อ และตำบลลิ่มสีม่วง) จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ทำการการสังเคราะห์นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมานั้นสามารถนำไปใช้ได้ โดยมีข้อค้นพบของงานวิจัย นำเสนอตามลำดับได้ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

ได้ทำการสรุปผลการวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การศึกษาบริบทภัยพิบัติทางธรรมชาติชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่าจังหวัดเพชรบูรณ์มีสภาพภูมิศาสตร์เป็นภูเขา มีป่าไม้มากกว่าร้อยละ 30 ของพื้นที่ ประกอบกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันจึงก่อให้เกิดภัยพิบัติและสถานการณ์ฉุกเฉินต่างๆ พบว่าภัยพิบัติทางธรรมชาติในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีความรุนแรงและก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับประชาชน ได้แก่ อุทกภัยและดินถล่ม ภัยแล้ง และ ภัยหนาว

2) ผลการสังเคราะห์ข้อมูลกับเครือข่ายภาคีที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ

สรุปการสังเคราะห์ข้อมูลกับเครือข่ายภาคีที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ส่งผลให้กระบวนการดำเนินงานวิจัย มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่าง คณะผู้วิจัย ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานทั้งกระบวนการ ดังนี้

ขั้นการป้องกันและบรรเทาภัย

เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการวางแผนร่วมกับชุมชน รวมถึงการเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อร่วมดำเนินการวิจัยกับทีมวิจัย

ขั้นเตรียมการ

เป็นขั้นตอนการดำเนินการจัดการปัญหาภัยพิบัติที่ดี จะต้องเริ่มตั้งแต่ การป้องกัน การเตรียมซักซ้อมคนให้พร้อมรับมือ แต่ทั้งหมดนี้ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น ซึ่ง แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1. ระดับตัวบุคคล 2. ระดับพื้นที่ 3. ระดับจังหวัด ดังนี้

ระดับตัวบุคคล คือ การเปลี่ยนวิธีเตรียมคนให้ตระหนัก และพร้อมที่จะดูแลตนเองได้เมื่อเกิดภัยพิบัติ

ระดับพื้นที่ คือ การที่ชุมชนและท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์มีบทบาทหลักในการพูดคุย ร่วมกันทำแผนป้องกัน เพื่อให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง หากชุมชนเฝ้าแต่รอคอยความช่วยเหลือที่ส่งลงมาจะทำให้ชุมชนอ่อนแอลง

ระดับจังหวัด จำเป็นต้องมีแผนป้องกันภัยพิบัติ รวมถึง การจัดการภัยพิบัติในระยะยาว ต้องทำทั้งระบบทั้งอุทกภัยและดินถล่ม ภัยแล้ง และ ภัยหนาว ของจังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดข้างเคียง

ขั้นตอนสนองและฟื้นฟู

เป็นขั้นตอนดำเนินการที่มุ่งหวังให้เกิดการขยายผลองค์ความรู้ที่ได้ เพื่อสร้างความยั่งยืนในการ

ดำเนินการอย่างต่อเนื่องในอนาคต ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลจะมุ่งเน้นผลการประเมินโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อรูปแบบซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้ สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งหมด 2 ด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมากทุกด้าน โดยด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดที่สังเคราะห์ขึ้นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.36

ข้อเสนอแนะ

การศึกษางานวิจัยนี้ มีข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยที่ต้องการนำผลวิจัยไปใช้และในครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ควรมีการบริหารจัดการภัยพิบัติธรรมชาติอย่างต่อเนื่องโดยการติดตามความต้องการใช้ระบบทั้งหมดของผู้ให้ข้อมูลและผู้ใช้ข้อมูล รวมถึงมีการควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินข้อมูลที่อยู่ในและที่เกิดขึ้นใหม่ตามเกณฑ์การประเมินให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้เกณฑ์ดังกล่าวได้รับการยอมรับจากผู้ให้ข้อมูลและผู้ใช้ข้อมูล

2) ควรสนับสนุนการคงอยู่อย่างต่อเนื่องโดยการจัดสร้างเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด สาธารณสุขชุมชน ให้ร่วมเป็นพี่เลี้ยงให้เกิดชุมชนการจัดการภัยพิบัติธรรมชาติ เพื่อให้เกิดเป็นศูนย์รวมของการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ถูกต้องและมีคุณภาพ และจัดหาแนวทางสนับสนุนด้านงบประมาณร่วมกันหลังสิ้นสุดโครงการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- นิคม ชมพูหลง. (2542). ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง การสร้างและการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- นครปฐม, สถาบันราชภัฏ. (2545). ภูมิปัญญาไทยจังหวัดนครปฐม. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- ประยุทธ เปี่ยมงาม. (2536). การพัฒนาบุคลากรผู้บริหารเพื่อการสร้างเทคโนโลยีให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
โดยเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม. ปริญญการบริหารการศึกษา.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สารบัญภาคโปสเตอร์ (ต่อ)

หน้า

32 ผลการประเมินภาวะทางการยศาสตร์และความพึงพอใจจากการปรับปรุงการทำงานของเกษตรกรชาวสวนยาง : กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอเม่นัง จังหวัดสตูล วีรชัย มัณฐารักษ์.....	256-269
33 การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง บีโตร์เลียมและพอลิเมอร์ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สุวรรษา มุสิกะไชย.....	270-278
34 การศึกษาประสิทธิภาพของหญ้าแฝกในการบำบัดน้ำเสียชุมชนเทศบาลเมืองมหาสารคาม สมสงวน ปัสสาโก.....	279-289
35 การศึกษาคุณสมบัติทางกายภาพของอ่าววนครศรีธรรมราชแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ไพโรจน์ เสนา.....	290-298
36 การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นโดยใช้แท็บเล็ต กนิฐา แสงกระจ่าง.....	299-306
37 การประเมินระดับความเสี่ยงต่ออุทกภัยและแผ่นดินถล่มในจังหวัดภูเก็ต สุกัญญา วงศ์ธนะบุรณ์.....	307-318
38 การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ จากการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์ กนิฐา แสงกระจ่าง.....	319-326
39 การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการสนทนาภาษากะเหรี่ยงสำหรับแท็บเล็ตพีซี สำหรับบุคคลทั่วไปในอำเภอสวนผึ้งจังหวัดราชบุรี สถาพร จะนู.....	327-333
40 การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายชนิดของพันธุ์ปลาในอ่างเก็บน้ำหนองบ่ออำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พรณรงค์ สิริปิยะสิงห์.....	334-343
41 ภูมิปัญญาท้องถิ่นการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ เพื่อการพึ่งพาตนเองของวิถีชีวิตชุมชน อัครกะปัทมาน ปาทาน.....	344-351
42 ความรู้และพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดตรัง เพ็ญภา เพ็ชรเล็ก.....	352-365